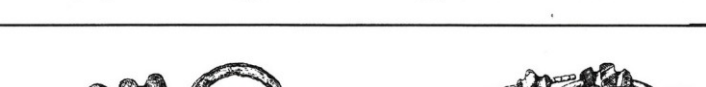

Typologie

Kamil Smolík

Proseminář z archeologie (LS 2025)

A		Nejstarší období keltského osídlení 450–380 př. n. l. certoská spona spona s ptačí hlavičkou
B1		Starší doba laténská 380–230 př. n. l. duchcovská spona münsingenská spona spona s velkou kuličkou na patce
B2		
B2/C1		Střední doba laténská 320–150 př. n. l. různé typy spon spojené konstrukce
C1		
C2		Pozdní doba laténská 150–40 př. n. l. různé typy spon většinou s rámcovým zachycovačem
D1		

Hlavní formy spon doby laténské- ČIŽMÁŘOVÁ, Jana. *Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2004, s. 104. ISBN 80-7277-249-X. Dostupné také z:

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ee154c40-157c-11e6-bf2c-5ef3fc9bb22f>

Co je to typologie?

- **Typologie**= archeologická metoda relativního datování na základě specifických atributů- vlastností artefaktu (materiál, tvar, dekor)
- Zabývá se tříděním archeologického mobiliáře
- **2 základní myšlenky typologie:**
 - 1) *artefakty z určitého místa a doby mají svůj specifický a rozeznatelný styl*
 - 2) *změna ve stylu provedení bývá často graduální= z jednoduchých tvarů se postupem času stávají komplexnější**

Základní pojmy

- **Druh-** řada podobných typů
- **Druhová varianta-** skupina v druhu s drobnějšími rozdíly
- **Typ-** skupina vzájemně si podobných předmětů

ANONYM. *Meč tzv. liptovského typu* [online]. [cit. 26.3.2025].
Dostupný na WWW: <https://slovakiana.sk/kulturne-objekty/cair-ko2485>

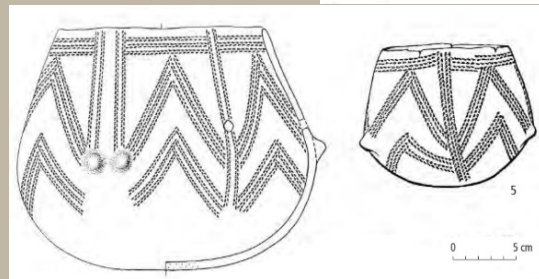
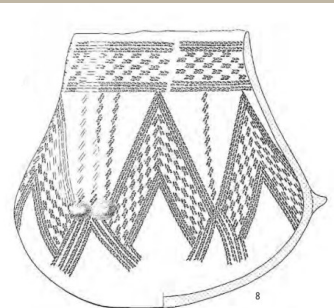
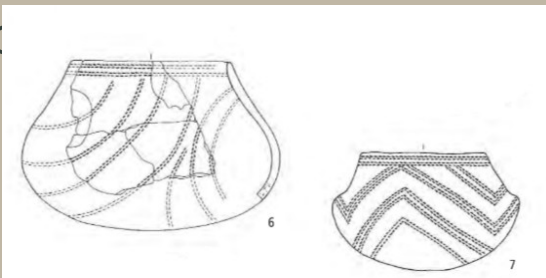
* Vývoj tvaru a vývoj výzdoby

- Vývoj tvaru bývá graduální. Vyvíjí se, hledá vhodnější, účelnější tvar, a tak dochází k rozmanitosti a komplexitě.
- Vývoj stylový/vývoj výzdoby bývá spíše cyklický (podle vídeňské školy dějin umění)

Cyklický vývoj stylu

- 1) Hledání definice, vymezování stylu
- 2) Přísný styl
- 3) Stylová zralost
- 4) Stylová přezrálost, "barokizace", degenerace

- k ... ový styl

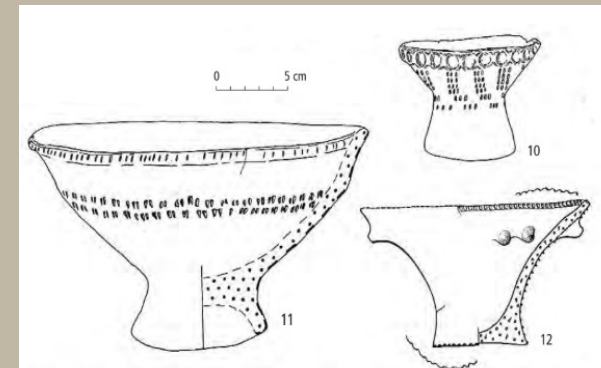
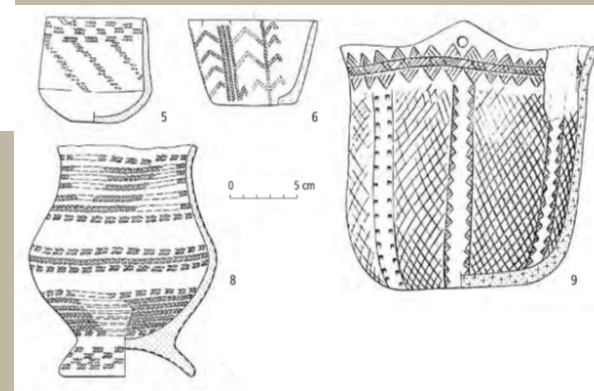
Keramika kultury s vypíchanou keramikou-
PAVLŮ, Ivan a Marie ZÁPOTOCKÁ.
Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit.
Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007.
ISBN 978-80-86124-71-1. Dostupné také z:
<https://ndk.cz/uuid/uuid:5ce3cb70-5fb6-11e9-b2a9-005056825209>

01.04.2025

CAPTAIN0010. *The Evolution of Ancient Greek Statues* [online].
[cit. 19.3.2025]. Dostupný na
WWW:

https://www.reddit.com/r/ancientgreece/comments/1ffrl4q/1109x1490_the_evolution_of_ancient_greek_statues/?rdt=61560

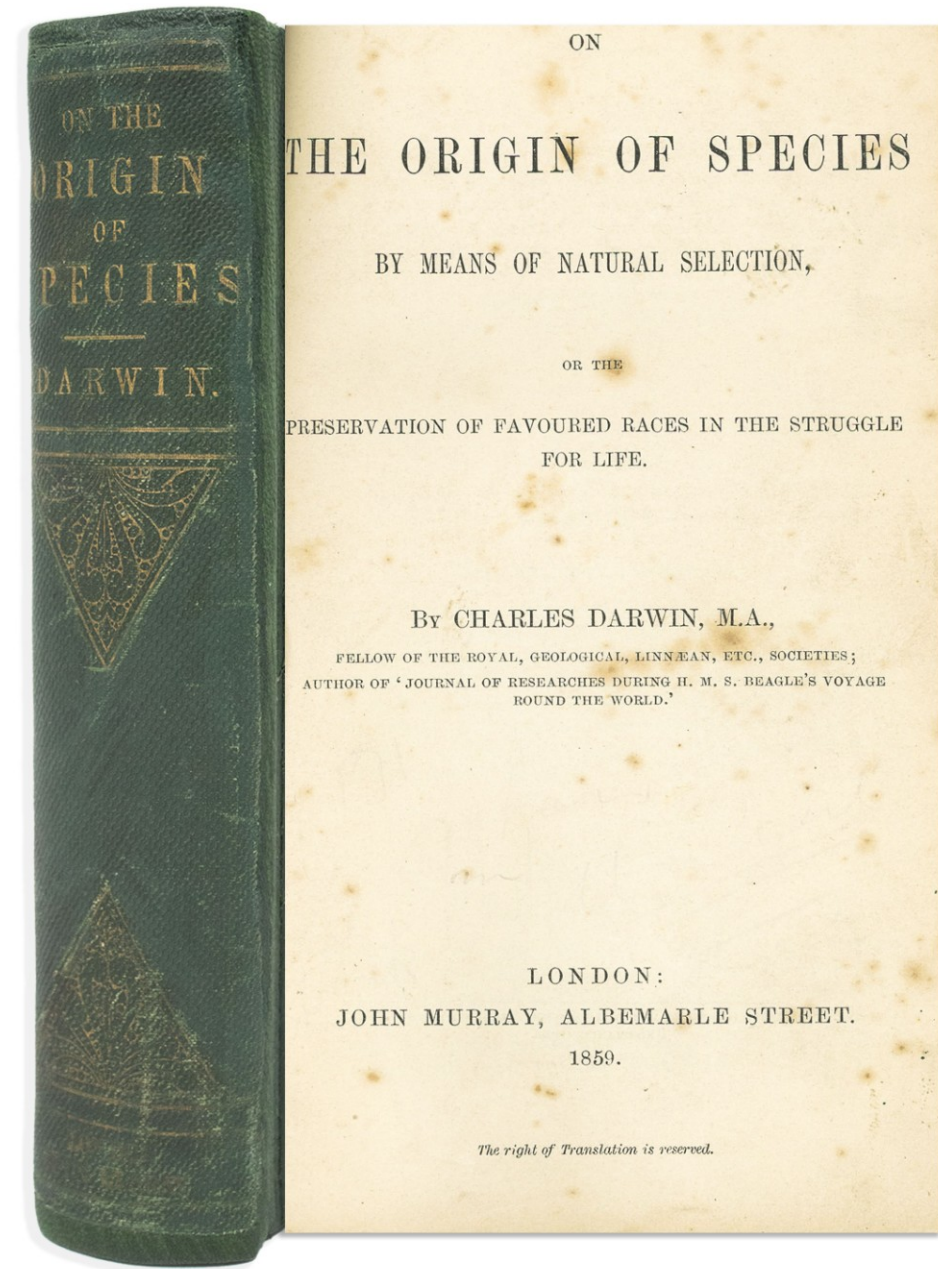

Význam typologické metody pro archeologii

- Relativní datování nálezové lokality
- Přiřazení relativního datování (typologie, stratigrafie) k absolutním datům (např. C14)

Začátky typologie

- Charles Darwin a jeho (r)evoluční teorie měla vliv na dobovou archeologii
- Organismy se v vyvíjejí v průběhu času, vyvíjejí se od společného základu.
Evoluce probíhá graduálně a hnacím motorem je přirozený výběr= **adaptace**

First Edition, First Printing of Charles Darwin's Masterpiece, "On the Origin of Species" -- "The most important biological book ever written"
SANDERS D. Nate D. Sanders Auctions [online]. [cit. 14.3.2025]. Dostupný na WWW:

<https://natedsanders.com/LotDetail.aspx?inventoryid=58877>

Darwinismus a jeho následovníci

- Antropologové **Edward Taylor** a **Lewis Henry Morgan** a **stádia lidských společenství**: divoštství (lovci a sběrači), barbarství (jednoduché zemědělství) a civilizace (nejvyšší stádium společnosti)
- Ovlivnili **Karla Marxe** s **Friedrichem Engelsem** (nejvyšší formou lidského společenství je komunismus)=> *marxistická archeologie*

System tří věků

- **Idea 3 věků pochází již z antického Řecka** (zlatý věk, bronzový a železný)
- Už v 18. stol. Se rozšířil názor že kamenné industrie jsou starší než ty zhotovené z kovů
- 1813- Shebye Vedel Simonsen v knize Národní dějiny Dánska vymezil pravěk na 3 období
- **1836- Christian Jürgensen Thomsen vytrídil pravěkou sbírku muzea severských starožitností v Kodani na 3 období: dobu kamennou, dobu bronzovou a dobu železnou**

Začátky typologie

- **Oscar Montelius se považuje za zakladatele typologické metody**
- Přirovnával tvarový vývoj předmětů v minulosti k vývoji dobově moderním vynálezům
- Věnoval se typologii artefaktů skandinávské prehistorie, jejich chronologii a přiřazováním k absolutním datům
- **Prosazoval teorii kulturního difuzionismu**= nástroje a výrobní postupy se šířily z jedné kultury k ostatním, touto "difuzí" se objasnila neolitizace Evropy (z epicentra v úrodném půlměsíci)

Petroglyfy z Tanumshede (Švédsko)-LOCUTUS BORG. Wikipedia, the free encyclopedia [online]. 22.10. 2006 [cit. 20.3.2025].

Dostupný na WWW:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tanumshede_2005_rock_carving_5.jpg

Začátky typologie

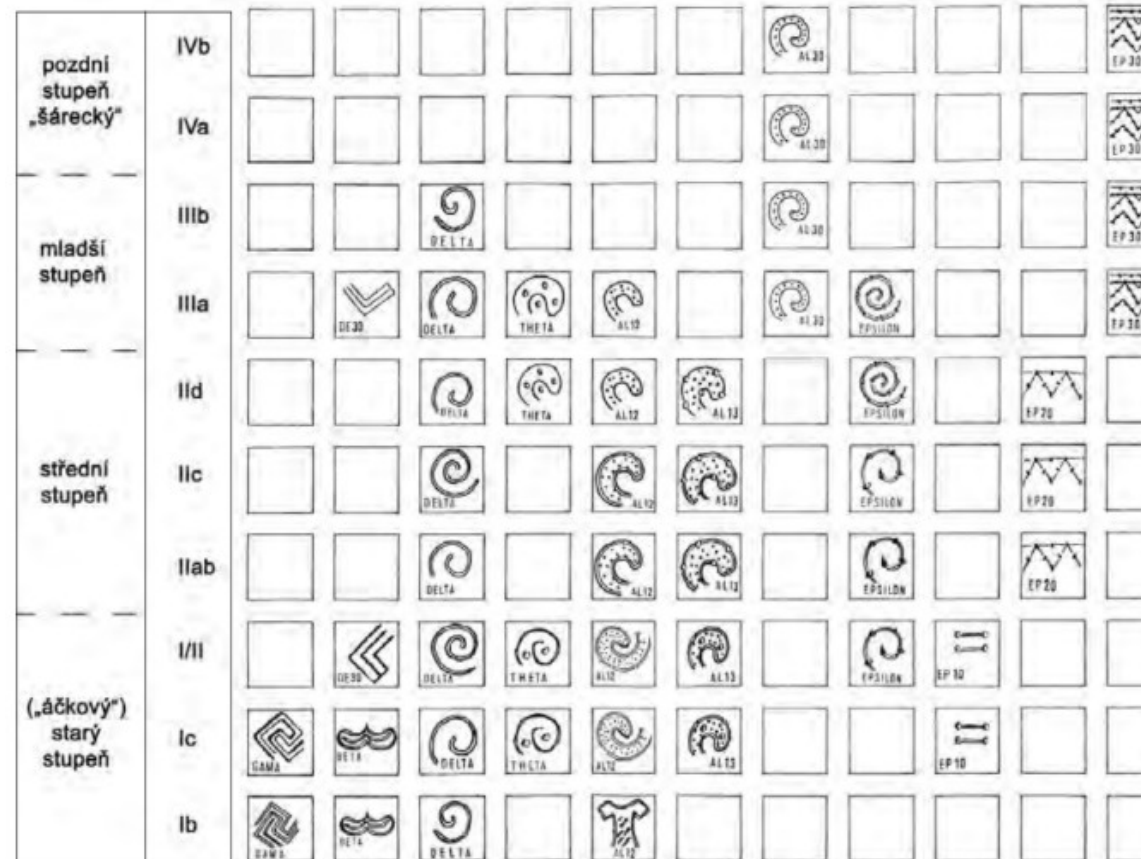
- 1885- Otto Tischler na základě typologie spon a nákončí pochev mečů publikoval první periodizaci "nedávno" objevené doby laténské

Keltské spony- KAŠPAR, Jan. *Keltské Čechy* [online]. 9.2. 2013 [cit. 20.3.2025].
Dostupný na WWW: <https://sever.rozhlas.cz/keltske-cechy-7796287>

Současná typologie

- Propojení s IT metodami - Kombinační statistika provedená počítačem
- **Kombinační statistika**= věda zabývající se zjišťováním vzájemné asociace druhů a typů v náleзовých celcích

Obr. 6: Kultura s lineární keramikou – výzdobné techniky jako chronologický znak. Podle I. Pavlů.

Výzdobné techniky LNK- PAVLŮ, Ivan a Marie ZÁPOTOCKÁ. Archeologie pravěkých Čech, 3: Neolit. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-86124-71-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5ce3cb70-5fb6-11e9-b2a9-005056825209>

Česká typologie

- 1940- Ivan Borkovský a Emanuel Šimek definovali pražský typ
- 1952- Jan Eisner v české typologii raněstředověké keramiky zavedl termín Podunajský typ pro typ obtáčené keramiky z 7.-8. století

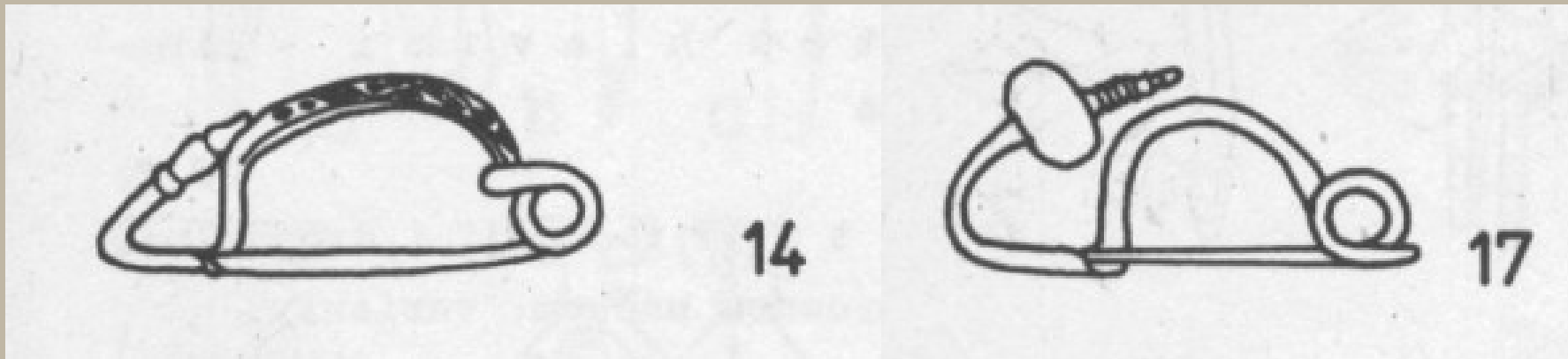
Nádoba tzv. pražského typu, Praha Dejvice. Nejstarší časně slovanská keramika, 550-700 n. l. Muzeum hlavního města Prahy.-ZDE. Wikipedia, the free encyclopedia [online]. 3.5. 2017 [cit. 25.3.2025].

Dostupný na WWW:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prague_type_vessel,_Earliest_Slavic_pottery,_550-700_AD,_City_of_Prague_Museum,_175467.jpg

Česká typologie

- 1956- Jan Filip pomocí typologie spon rozdělil LtB na 2 horizonty- horizont duchcovské spony (LtB1) a horizont spony s velkou kuličkou na patce

Obr. 14 (duchcovská spona) a
Obr. 19 (spona s kulovitou
patkou)- SKLENÁŘ, Karel,
Michal LUTOVSKÝ a Eliška
SKLENÁŘOVÁ. Archeologický
slovník, Část 2, 1: Kovové
artefakty. Pravěk a raný
středověk. Praha: Národní
muzeum, 1992, s. 49. Dostupné
také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:2e97a1b8-637a-480e-9a58-8c857947b6be>

Použitá literatura

- Binford, Lewis R. Archaeological Systematics and the Study of Culture Process. American Antiquity roč. 31, č. 2 (1965): s. 203–210.
- Bouzek, Jan. Nové archeologické metody. [Díl] 1, Třídění materiálu / red. J. Bouzek a M. Buchvaldek. 1. vyd.. Praha : Univerzita Karlova, 1971
- Čižmárová, Jana. Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2004
- Měřínský, Zdeněk. Raně středověká keramika na Moravě a ve Slezsku (6. století až první polovina 10. století). Archaeologia historica. Brno: Masarykova univerzita, 2014, roč. 39, č. 1, s. 7-21.
- Podborský, Vladimír. Dějiny pravěku a rané doby dějinné. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1999
- Renfrew, Colin; Bahn, Paul. Archaeology: Theories, Methods and Practice, 6th edition. New York, 2012
- Sklenář, Karel a Eliška Sklenářová. Objevitelé zlatého věku. Praha: Mladá fronta, 1979